





# Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimlerini Etkileyen Faktörler

## Factors Affecting Critical Thinking Dispositions of Nursing Students

Ömer TAŞÇI   
Mustafa DURMUŞ   
Abdullah GERÇEK   
Abdulsamed KAYA 

Muş Alparslan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Muş, Türkiye



\* Bu çalışma Palandöken Uluslararası Hemşirelik Eğitimi Kongresinde özet bildirisi olarak sunulmuştur

Geliş Tarihi/Received: 11.02.2020

Kabul Tarihi/Accepted: 03.02.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:  
Ömer TAŞÇI  
E-posta: o.tasci@alparslan.edu.tr

Cite this article: Taşçı Ö, Durmuş M, Gerçek A, Kaya A. Factors Affecting Critical Thinking Dispositions of Nursing Students. *J Nursology*. 2022;25(1):45-49.



Copyright©Author(s) - Available online at nursing-ataunipress.org.  
Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

### Öz

**Amaç:** Bu çalışmada hemşirelik bölümü lisans öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

**Yöntemler:** Araştırmanın evrenini, bir devlet üniversitesinin Sağlık Yüksekokulu'nda 2018-2019 eğitim öğretim yılında hemşirelik lisans eğitimi gören tüm öğrenciler (n=213) oluşturmuştur. Araştırmaya katılmayı kabul eden 190 öğrenci ile çalışma yürütülmüştür. Veriler, öğrencilere yönelik "Tanıtıcı Bilgi Formu" ve "Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (KEDEÖ)" kullanılarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde frekans, yüzdeleri hesaplama, Kruskal-Wallis ve Mann-Whitney U testleri kullanılmıştır.

**Bulgular:** Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin orta düzeyde (244,28 ± 25,75) olduğu belirlenmiştir. KEDEÖ alt boyut puanları incelendiğinde; öğrencilerin sistematiklik, açık fikirlilik, meraklılık ve analitiklik alt boyutlarında orta düzeyde, doğruyu arama ve kendine güven alt boyutlarında ise düşük düzeyde eleştirel düşünme eğilimi gösterdiği saptanmıştır. Öğrencilerin tanıcı özellikleri ile eleştirel düşünme eğilimi ölçeği toplam puan ortalamaları karşılaştırıldığında; sınıf, üniversiteden önce yaşanan yer, kitap okuma sıklığı, hemşirelik alanında yapılan bilimsel çalışmaları takip etme, sosyal etkinliklere katılma ve üniversiteden önceki okul başarı durumu değişkenleri ile eleştirel düşünme eğilimi toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır (P < ,05). Cinsiyet, yaş, genel not ortalaması ve üniversite öncesindeki okul yaşantısında bilimsel çalışmalara, projeler vb. katılma durumu değişkenleri ile eleştirel düşünme eğilimi toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığı saptanmıştır (P > ,05).

**Sonuç:** Araştırma sonucunda, hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Eleştirel düşünme, hemşirelik öğrencileri, hemşirelik eğitimi

### ABSTRACT

**Objective:** The aim of this study is to investigate the factors that affect the critical thinking dispositions of undergraduate nursing students

**Methods:** The population of the study consisted of all students (n=213) who received nursing undergraduate education in 2018-2019 academic year at the School of Health of a state university. The study was conducted with 190 students who agreed to participate in the study. The data were collected by using the "Descriptive Information Form" for the students and the "California Critical Thinking Disposition Inventory (CCTDI)". Frequency, percentage calculation, Kruskal-Wallis and Mann-Whitney U tests were used to evaluate the data.

**Results:** The students' critical thinking dispositions were found to be moderate (244.28 ± 25.75). When the subscale scores of CCTDI were examined; it was found that students had a moderate tendency in systematicity, open-mindedness, inquisitiveness and analyticity sub-dimensions, and low level of critical thinking in search for truth-seeking and self-confidence sub-dimensions.

When the students' descriptive characteristics and the critical thinking disposition scale total scores were compared; it was found that there was a significant difference between the variables of classroom, place of residence before the university, status of reading books, following scientific studies in nursing, participating in social activities, school achievement status, place of residence before the university and total critical thinking tendency (P < .05). There was no significant difference between gender, age, grade point average, pre-university school life variables of scientific studies, participation in projects and critical thinking disposition total scores (P > .05).

**Conclusion:** As a result of the study, it was found that nursing students' critical thinking disposition was moderate.

**Keywords:** Critical thinking, nursing students, nursing education

### GİRİŞ

Küreselleşmekte olan dünya ile birlikte bilim ve teknoloji de hızla gelişmekte ve değişmektedir. Bu süreçte paralel olarak toplumsal dinamikler, sağlık politikaları, sağlık bakım hizmetleri de yenilenmektedir. Bu nedenle günümüz sağlık bakım sisteminin yarattığı güçlükler karşısında hemşireler, optimal hasta

bakımını sağlamada ve klinik karar vermede eleştirel düşünme becerilerini kullanabilmelidirler.<sup>12</sup>

Hemşirelikte eleştirel düşünme; bireyin kendi düşünmesinin farkında olarak, düşünmesini geliştirmeye yönelik, bilgiyi araması, elde etmesi, değerlendirmesi, analiz ve sentez etmesi ile akılcı karar verme sürecidir.<sup>2,3</sup> Eleştirel düşünmenin tanımı ile hemşirelik sürecinin basamakları benzerdir. Bu doğrultuda eleştirel düşünme gücü, hemşirelerin bağımsız fonksiyonlarını etkileyen hemşirelik uygulamalarının temel ögesi ve hasta bakımının önemli anahtar rolü olarak nitelendirilmektedir.<sup>2</sup> Yirmi birinci yüzyıl hemşireleri için temel bir yeterlilik olarak kabul edilen eleştirel düşünme, ulusal ve uluslararası hemşirelik ve akreditasyon kuruluşları tarafından da kaliteli hemşirelik bakımının vazgeçilmez bir bileşeni olarak kabul edilmektedir.<sup>4,5</sup>

Eleştirel düşünen hemşirelerin yetiştirilmesi için; hemşirelik eğitim programlarında eleştirel düşünmeyi geliştiren tutumlar benimsenmelidir.<sup>6</sup> Profesyonel hemşirelik eğitiminin amaçlarından biri, hemşirelerin eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi olmalıdır. Çünkü hemşirenin uyguladığı öngörülme klinik uygulamaları ipuçlarını analiz etme ve yorumlama, kanıtı tartma ve değişen pratik zorunluluğa uygun ve hızlı yanıt verme becerisini gerektirir.<sup>7</sup>

Hemşire eğitimcileri, eğitim sistemlerinde eleştirel düşünme gelişimi için özel programlar kullanılmalıdır. Eleştirel düşünme becerisini akademik ve klinik ortamda geliştirmek için sorgulama tabanlı öğrenme, problem temelli öğrenme, rol modelleme ve sorgulama, bilgisayar destekli öğretim ve kavram haritası gibi yenilikçi öğretim stratejileri geliştirilmelidir.<sup>8,9</sup>

## Amaç

Bu çalışmada hemşirelik bölümü lisans öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

## YÖNTEMLER

**Araştırmanın tipi, evren ve örneklem:** Tanımlayıcı türdeki araştırmanın evrenini, Muş Alparslan Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu'nda 2017-2018 eğitim öğretim yılında hemşirelik lisans eğitimi gören tüm öğrenciler (n=213) oluşturmuştur. Araştırmada örnekleme gidilmemiş, tüm evrene ulaşılmış ve araştırmaya katılmayı kabul eden 190 (%89) öğrenci ile çalışma yürütülmüştür.

**Verilerin toplanması:** Veriler, 1-30 Nisan 2018 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmaya, 18 yaş ve üzerinde, Türkçe konuşup anlayabilen, iletişim engeli bulunmayan ve gönüllü olan öğrenciler dâhil edilmiş olup, bu kriterleri karşılayan öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilerek, sözlü onam alınmıştır. Sınıf ortamında yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak uygulanan anket formları, ders aralarında, ortalama 10 dakika içinde doldurulmuş ve toplanmıştır.

**Veri toplama araçları:** Veriler, öğrencilere yönelik "Tanıtıcı Bilgi Formu" ve "Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (KEDEÖ)" kullanılarak toplanmıştır.

**Tanıtıcı bilgi formu:** Literatür doğrultusunda araştırmacı tarafından oluşturulan tanıtıcı bilgi formu (cinsiyet, sınıf, genel not ortalaması, yaş, üniversiteden önce yaşanan yer, kitap okuma sıklığı, hemşirelik alanındaki bilimsel çalışmaları takip, sosyal etkinliklere katılma durumu, üniversite öncesi bilimsel çalışmalara, projelere vb. katılma durumu, üniversite öncesindeki okul yaşantısında başarı durumu) 10 sorudan oluşmaktadır.<sup>5,10-13</sup>

**Kaliforniya eleştirel düşünme eğilimi ölçeği:** 1990 yılında Facione tarafından geliştirilen ölçeğin Türkiye'de geçerlik-güvenirlilik çalışması Kökdemir tarafından yapılmıştır.<sup>14</sup> Orijinal adı "California Critical Thinking Disposition Inventory (CCTDI)" olan "Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği" (KEDEÖ)'nin 6 alt boyutu (analitiklik, açık fikirlilik, meraklılık, kendine güven, doğruyu arama, sistematiklik) bulunmaktadır. Türkçe geçerlik-güvenirlilik çalışmasında yapılan madde-toplam puan korelasyon analizi sonucunda orijinal ölçek 51 madde ve 6 alt boyuta indirilmiştir. KEDEÖ altı maddeli likert ölçeğidir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (cronbach alpha) .88 olarak bulunmuştur.<sup>14</sup>

Her bir alt boyut puanı 40'tan az olanların düşük, 50'den çok olanların o alt boyutta yüksek eleştirel düşünme eğilimine sahip olduğu kabul edilir. KEDEÖ toplam puanı 240'tan az olanların eleştirel düşünme eğilimleri düşük, puanı 300'den fazla olanların yüksek olduğu söylenebilir.<sup>14</sup>

**Verilerin değerlendirilmesi:** Çalışmada elde edilen veriler SPSS (IBM Statistical Package for the Social Sciences Corp., Armonk, NY, ABD) 22.0 programında değerlendirildi. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma gibi tanımlayıcı özellikler kullanıldı. Verilerin normal dağılımına uygun olmadığı çarpıklık ve basıklık (skewness: -4.621, kurtosis: -6.358) değerleri ile tespit edilerek Kruskal-Wallis ve Mann-Whitney U testleri kullanıldı.  $P < ,05$  değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**Araştırmanın etik yönü:** Araştırma öncesinde, Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan (28 Şubat 2018 tarihli toplantısı, Karar No: 6) ve Muş Alparslan Üniversitesi'nden gerekli izinler alınmıştır.

## BULGULAR

Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri incelendiğinde; %57,9'unun kadın, %35,3'ünün 4. Sınıf, %33,2'sinin genel not ortalaması 2-2,5 arasında, %49,5'inin 21-23 yaş arasında, %42,6'sının üniversiteden önce şehirde yaşadığı, %53,2 sinin orta düzeyde kitap okuduğu, %71,1'nin hemşirelik alanında yapılan bilimsel çalışmaları takip etmediği, %65,3'ünün orta düzeyde sosyal etkinliklere katıldığı, %68,4'ünün üniversiteden önceki okul yaşantısında bilimsel çalışmalara, projelere vb. katılmadığı, %47,4'ünün üniversiteden önceki okul yaşantısındaki başarı durumunun orta düzeyde olduğu belirlendi.

Öğrencilerin KEDEÖ toplam puan ortalamasının  $244,289 \pm 25,75$  olduğu görülmektedir (Tablo 1). Bu nedenle araştırmaya katılan öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin (EDE) orta düzeyde olduğu söylenebilir. KEDEÖ alt boyut puan ortalamaları incelendiğinde (Tablo 1); öğrencilerin sistematiklik, açık fikirlilik, meraklılık ve analitiklik alt boyutlarında orta düzeyde, doğruyu arama ve kendine güven alt boyutlarında ise düşük düzeyde EDE gösterdiği saptanmıştır.

Tablo 1. Öğrencilerin KEDEÖ Toplam ve Alt Boyutlarından Aldıkları Min-Max, Ortalama ve Standart Sapma Puanları

Ölçek Alt Boyutları	n	Min-Max	Ort.	SS.
Analitiklik	190	19,00-60,00	46,3947	7,01299
Açık fikirlilik	190	21,67-58,17	41,7237	7,25018
Meraklılık	190	22,22-60,00	44,5146	7,40619
Kendine güven	190	10,00-51,43	35,1504	7,24224
Doğruyu arama	190	11,43-51,43	34,1729	6,75182
Sistematik	190	16,67-60,00	42,3333	7,34791
Ölçek Toplam Puan	190	177,21-315,44	244,289	25,7519

Min: minimum; Max: maksimum; Ort: ortalama; SS: standart sapma; n: sayı

Tablo 2. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri ile KEDEÖ Toplam ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (N=190)

Tanıtıcı Özellikler		KEDEÖ Toplam $\bar{X} \pm SS$	Analitik Alt Boyut $\bar{X} \pm SS$	Açık Fikir Alt Boyut $\bar{X} \pm SS$	Meraklılık Alt Boyut $\bar{X} \pm SS$	Kendine Güven Alt Boyut $\bar{X} \pm SS$	Doğruyu Arama Alt Boyut $\bar{X} \pm SS$	SistematiK Alt Boyut $\bar{X} \pm SS$
Cinsiyet	Kadın	244,42 ± 22,77	46,29 ± 7,74	42,06 ± 7,07	44,34 ± 7,62	35,16 ± 7,20	34,66 ± 6,57	41,89 ± 7,12
	Erkek	244,11 ± 22,10	46,53 ± 5,90	41,26 ± 7,50	44,75 ± 7,14	35,12 ± 7,33	33,50 ± 6,97	42,93 ± 7,65
	MWU	4332.500	4119.000	4148.000	4297.500	4345.500	3916.000	4056.000
	P	.857	.451	.500	.784	.884	.195	.357
Sınıf	1.sınıf	237,12 ± 25,56	44,38 ± 7,39	38,83 ± 7,37	43,11 ± 7,17	35,53 ± 7,43	34,61 ± 7,17	40,64 ± 7,53
	2.sınıf	244,22 ± 27,70	46,60 ± 7,29	41,85 ± 7,12	44,56 ± 8,89	33,58 ± 8,46	35,20 ± 6,58	42,40 ± 7,02
	3.sınıf	247,41 ± 23,13	48,80 ± 11,51	43,01 ± 6,46	44,92 ± 8,31	35,17 ± 4,68	32,24 ± 5,91	43,25 ± 6,73
	4.sınıf	249,44 ± 19,67	47,20 ± 4,05	43,69 ± 6,79	45,53 ± 6,06	35,86 ± 6,82	33,71 ± 6,71	43,43 ± 7,46
	KW	8.483	3.446	13.227	3.125	3.251	4.396	6.009
	P	.037	.328	.004	.373	.354	.222	.111
Genel not ortalaması	2.00 altında	243,25 ± 23,79	44,07 ± 7,03	43,91 ± 6,49	42,64 ± 8,33	33,57 ± 5,60	35,32 ± 5,72	43,71 ± 7,44
	2-2.5	241,80 ± 25,15	47,04 ± 9,80	41,26 ± 7,57	43,66 ± 8,24	33,83 ± 8,99	33,42 ± 7,25	42,56 ± 7,43
	2.5-3	247,20 ± 20,47	46,67 ± 4,23	41,88 ± 7,41	45,87 ± 5,98	36,84 ± 5,68	33,96 ± 6,06	41,96 ± 7,04
	3-3.5	243,80 ± 20,96	46,64 ± 4,88	40,51 ± 7,32	45,26 ± 7,24	36,26 ± 7,02	34,47 ± 8,16	40,64 ± 8,13
	3.5-4	246,45 ± 17,56	45,62 ± 3,96	41,66 ± 4,96	43,75 ± 7,39	33,21 ± 5,80	36,78 ± 4,87	45,41 ± 4,69
	KW	1.739	2.870	4.524	4.447	7.515	4.523	3.196
P	.784	.580	.340	.349	.111	.340	.526	
Yaş	18-20 yaş	240,34 ± 22,67	45,64 ± 6,77	40,14 ± 7,58	43,87 ± 7,80	34,86 ± 8,13	34,72 ± 6,91	41,08 ± 7,33
	21-23 yaş	246,36 ± 22,71	47,05 ± 7,57	42,50 ± 7,08	45,01 ± 7,54	35,24 ± 7,08	33,61 ± 6,51	42,92 ± 7,52
	23-25 yaş	240,80 ± 16,17	44,50 ± 5,06	42,44 ± 5,32	42,61 ± 5,45	36,22 ± 4,70	32,75 ± 6,56	42,26 ± 5,53
	26 yaş ve üzeri	262,49 ± 19,62	48,87 ± 3,60	45,93 ± 6,61	47,91 ± 2,55	34,64 ± 3,87	38,03 ± 7,70	47,08 ± 6,40
	KW	6.923	6.143	6.393	4.925	.580	4.618	5.472
P	.074	.105	.094	.177	.901	.202	.140	
Üniversiteden Önce Yaşanılan Yer	Büyükşehir	244,61 ± 25,57	45,91 ± 7,44	40,61 ± 7,16	43,58 ± 9,58	36,08 ± 8,37	35,26 ± 6,58	43,14 ± 7,28
	Şehir	248,23 ± 20,52	46,67 ± 5,51	43,09 ± 6,74	45,08 ± 7,18	35,62 ± 7,27	34,63 ± 7,19	43,10 ± 7,69
	İlçe	233,87 ± 22,50	44,78 ± 6,33	39,88 ± 8,92	43,00 ± 6,66	33,93 ± 7,05	32,35 ± 6,22	39,90 ± 7,15
	Köy	245,75 ± 21,66	47,83 ± 9,63	41,59 ± 6,14	45,64 ± 6,07	34,44 ± 6,19	33,93 ± 6,29	42,29 ± 6,53
	KW	9.078	3.360	4.128	2.676	5.139	5.459	8.298
P	.028	.339	.248	.444	.162	.141	.040	
Kitap Okuma Sıklığı	Az	237,41 ± 21,85	45,76 ± 8,34	40,30 ± 7,04	42,75 ± 7,31	33,76 ± 7,72	33,68 ± 6,15	41,13 ± 6,73
	Orta	247,85 ± 22,28	46,60 ± 6,30	42,64 ± 7,49	45,12 ± 7,41	34,73 ± 6,87	34,73 ± 6,87	42,93 ± 7,33
	Çok	251,37 ± 21,54	47,50 ± 5,28	41,95 ± 6,10	47,50 ± 6,4	33,00 ± 8,06	33,00 ± 8,06	43,41 ± 9,10
	KW	7.731	8.000	2.748	9.073	5.387	1.695	4.025
P	.021	.018	.253	.011	.068	.428	.134	
Hemşirelik Alınmada Yapılan Bilimsel Çalışmaları Takip Etme	Evet	250,12 ± 22,60	47,58 ± 5,67	40,30 ± 6,76	46,86 ± 7,01	37,14 ± 6,82	34,98 ± 6,75	43,24 ± 7,13
	Hayır	241,91 ± 22,21	45,91 ± 7,45	42,30 ± 7,38	43,55 ± 7,37	34,33 ± 7,27	33,84 ± 6,74	41,96 ± 7,42
	MWU	3010.000	2834.500	3118.500	2703.000	2739.500	3364.500	3240.500
P	.041	.010	.084	.003	.005	.310	.169	
Sosyal etkinliklere katılma durumu	Az	236,71 ± 25,31	44,47 ± 7,79	43,48 ± 8,65	41,92 ± 8,25	32,05 ± 9,15	34,07 ± 6,74	40,69 ± 8,50
	Orta	244,73 ± 20,47	46,78 ± 6,89	40,95 ± 6,43	44,86 ± 6,81	35,55 ± 6,04	34,29 ± 6,78	42,28 ± 6,94
	Çok	261,40 ± 24,66	48,83 ± 4,09	42,31 ± 8,01	49,01 ± 6,61	40,63 ± 5,19	33,57 ± 6,89	47,03 ± 4,52
	KW	8.703	4.852	4.561	10.319	19.835	.058	11.088
P	.013	.088	.102	.006	.000	.971	.004	
Üniversite öncesindeki okul yaşantınızda bilimsel çalışmalara, projelere vb. katılma durumu	Evet	249,11 ± 23,44	46,40 ± 6,29	41,70 ± 6,97	46,50 ± 7,77	37,07 ± 6,17	33,88 ± 6,92	43,56 ± 7,23
	Hayır	242,06 ± 21,83	46,39 ± 7,34	41,73 ± 7,39	43,59 ± 7,07	34,26 ± 7,54	34,30 ± 6,69	41,76 ± 7,35
	MWU	3293.500	3866.000	3877.000	2962.000	2867.000	3646.500	3393.500
P	.085	.703	.948	.008	.003	.471	.149	
Üniversite öncesi okul yaşantısındaki başarısını genel olarak nasıl tanımladığı	Tembel	232,54 ± 25,07	44,00 ± 10,99	41,31 ± 7,78	42,22 ± 11,94	31,19 ± 12,48	32,97 ± 9,81	40,83 ± 9,57
	Orta düzey	240,15 ± 20,79	45,91 ± 5,38	40,71 ± 6,99	44,06 ± 7,21	34,96 ± 6,78	33,44 ± 6,34	41,05 ± 6,89
	Çalışkan	250,12 ± 22,82	47,21 ± 7,75	42,81 ± 7,36	45,29 ± 6,80	35,87 ± 6,66	35,08 ± 6,64	43,84 ± 7,26
	KW	4.528	1.525	1.904	1.229	2.296	1.517	3.567
P	.012	.220	.152	.295	.104	.222	.030	

X: Ortalama; SS: Standart Sapma ; KW: Kruskal Wallis; MWU: Man-Whitney U

Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri ile KEDEÖ toplam ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde (Tablo 2); öğrencilerin cinsiyet, genel not ortalaması ve yaş durumları ile KEDEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ( $P > .05$ ).

Öğrencilerin bulunduğu sınıfa göre KEDEÖ toplam puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ( $P < .05$ ) ve sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin EDE düzeyinin de anlamlı olarak arttığı saptanmıştır (Tablo 2).

Öğrencilerin üniversiteden önce yaşadığı yere göre KEDEÖ toplam puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlendi ( $P < ,05$ ). Şehirde yaşayan öğrencilerin KEDEÖ toplam puan ortalamaları diğer bölgelerde yaşayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin kitap okuma sıklığına göre KEDEÖ toplam puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak farklı olduğu görüldü ( $P < ,05$ ). Daha çok kitap okuyan öğrencilerin KEDEÖ toplam puan ortalamaları diğer gruptaki öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 2).

Öğrencilerin hemşirelik alanında yapılan bilimsel çalışmaları takip etme durumuna göre KEDEÖ toplam puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak farklı olduğu saptandı ( $P < ,05$ ). Bilimsel çalışmaları takip eden öğrencilerin KEDEÖ toplam puan ortalamaları diğer gruptaki öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptandı. (Tablo 2).

Öğrencilerin sosyal etkinliklere katılma durumuna göre KEDEÖ toplam puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptandı ( $P < ,05$ ). Sosyal etkinliklere daha çok katılım gösteren öğrencilerin diğer gruplara göre KEDEÖ toplam puan ortalamaları daha yüksek olduğu saptandı. (Tablo 2).

Öğrencilerin üniversite öncesindeki okul başarısı ve bilimsel etkinlik, proje vb. katılma durumuna göre KEDEÖ toplam puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak farklı olduğu saptandı ( $P < ,05$ ). Okulda daha çok başarılı olan ve bilimsel etkinlik, proje vb. katılan öğrencilerin diğer gruplara göre KEDEÖ toplam puan ortalamaları daha yüksek olduğu saptandı (Tablo 2).

## TARTIŞMA

Öğrencilerin KEDEÖ toplam puan ortalamasının  $244,289 \pm 25,75$  olduğu görülmektedir (Tablo 1). Bu nedenle araştırmaya katılan öğrencilerin EDE orta düzeyde olduğu söylenebilir. Ülkemizde lisans hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda; öğrencilerin EDE düzeylerinin düşük ya da orta düzeyde olduğu gözlenmiştir.<sup>5,10-13,15-21</sup> Ülkemizde hemşirelik öğrencilerinin yüksek düzeyde EDE gösterdiği herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Yurt dışında hemşirelik öğrencilerinin Çin ve Japonya'da yapılmış çalışmalarda orta düzeyde, Kanada'da ve Norveç'te yapılan çalışmalarda ise yüksek düzeyde EDE'ye sahip oldukları bildirilmiştir.<sup>3,22-24</sup> Yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar ile bu çalışmanın sonuçları benzerdir.<sup>11,19-23</sup>

KEDEÖ alt boyut puan ortalamaları incelendiğinde (Tablo 1); öğrencilerin sistematiklik, açık fikirlilik, meraklılık ve analitiklik alt boyutlarında orta düzeyde, doğruyu arama ve kendine güven alt boyutlarında ise düşük düzeyde EDE gösterdiği saptanmıştır. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde; sistematiklik, açık fikirlilik, meraklılık ve analitiklik alt boyutlarında orta düzeyde, doğruyu arama ve kendine güven alt boyutlarında ise düşük düzeyde EDE gösterdikleri bulunmuştur.<sup>10,11,13,17-23</sup> Bu çalışmanın sonuçları literatürdeki sonuçları desteklemektedir.

Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri ile KEDEÖ toplam ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde; öğrencilerin cinsiyet, genel not ortalaması ve yaş durumları ile KEDEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ( $P > ,05$ ) (Tablo 2). Wangensteen ve ark.<sup>24</sup> yılında Norveç hemşirelik öğrencilerinde yapılan ve EDE düzeyi yüksek olan çalışmada cinsiyet ile EDE arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Aynı çalışmada 30 yaşından büyük olan hemşirelik öğrencilerinin 30

yaşından küçük olan hemşirelik öğrencilerine göre KEDEÖ toplam puan, doğruyu arama, meraklılık ve sistematiklik alt boyut puanları istatistiksel olarak yüksek ve anlamlı bulunmuştur.<sup>24</sup> Bu çalışmada yer alan öğrencilerin yaşlarının birbirlerine yakın olması ve 30 yaşın altında olması yaş durumunda anlamlı bir farkın oluşmamasına neden olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin bulunduğu sınıfa göre KEDEÖ toplam puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ( $P < ,05$ ) ve sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin EDE düzeyinin de anlamlı olarak arttığı saptanmıştır (Tablo 2). Bazı çalışmalarda sınıfın EDE anlamlı etkilemediği belirtilmiştir.<sup>10-12,16,18</sup> Süt ve Demir'in<sup>13</sup> çalışmasında 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin EDE'leri 1. ve 2. sınıf öğrencilerinden yüksek ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Zaybak ve Khorshid'in<sup>15</sup> çalışmasında 4. sınıf öğrencilerinin 1., 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin EDE'sini istatistiksel olarak yüksek ve anlamlı bulmuştur. Öztürk ve Ulusoy'un<sup>5</sup> 2008'deki çalışmasında ise 1. sınıf öğrencileri ayrı tutulursa sınıf arttıkça EDE düzeyinin arttığı ve oluşan farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu çalışma ile literatürdeki çalışmalar arasında benzerlik bulunmaktadır.

Öğrencilerin üniversiteden önce yaşadığı yere göre KEDEÖ toplam puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlendi ( $P < ,05$ ). Şehirde yaşayan öğrencilerin KEDEÖ toplam puan ortalamaları diğer bölgelerde yaşayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Karadağlı'nın<sup>12</sup> çalışmasında öğrencilerin çocukluğunu geçirdiği yere göre; çocukluğunu ilçede yaşayanların KEDEÖ puanı çocukluğunu köyde veya ilde yaşayanlara göre yüksek ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Öztürk ve Ulusoy'un<sup>5</sup> 2008'deki çalışmasında ise üniversiteden önce şehir veya büyükşehirde yaşayan öğrencilerin KEDEÖ puanının ilçe veya köyde yaşayanlara göre yüksek ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur.

Öğrencilerin kitap okuma sıklığına göre KEDEÖ toplam puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak farklı olduğu görüldü ( $P < ,05$ ). Daha çok kitap okuyan öğrencilerin KEDEÖ toplam puan ortalamaları diğer gruptaki öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 2). Zaybak ve Khorshid'in<sup>15</sup> çalışmasında kitap okuma sıklığının EDE'yi etkilemediği bulunmuştur. Karakaş ve ark.<sup>21</sup> tarafından 2016'da yapılan çalışmada EDE ile kitap okuma alışkanlığı arasındaki ilişki incelemiş ve EDE ile kitap okuma arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin hemşirelik alanında yapılan bilimsel çalışmaları takip etme durumuna göre KEDEÖ toplam puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak farklı olduğu saptandı ( $P < ,05$ ). Bilimsel çalışmaları takip eden öğrencilerin KEDEÖ toplam puan ortalamaları diğer gruptaki öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptandı. (Tablo 2). Literatürde yapılan iki çalışmada hemşirelik alanında bilimsel etkinliklere katılma durumu ile EDE arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.<sup>5,12</sup>

Öğrencilerin sosyal etkinliklere katılma durumuna göre KEDEÖ toplam puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptandı ( $P < ,05$ ). Sosyal etkinliklere daha çok katılım gösteren öğrencilerin diğer gruplara göre KEDEÖ toplam puan ortalamaları daha yüksek olduğu saptandı. (Tablo 2). Literatürdeki bazı çalışmalarda sosyal etkinliklere katılmanın EDE'yi etkilemediği bildirilmiştir.<sup>5,12,15</sup> Atay ve ark.<sup>10</sup> yapmış oldukları çalışmada ise sosyal etkinliklere katılan öğrencilerin EDE puanları katılmayanlara göre yüksek ve anlamlı olduğu bulunmuştur.

**Araştırmanın sınırlılıkları:** Tek merkezli bir araştırma olduğu için sonuçlar tüm hemşirelik öğrencileri için genellenemez.

Sonuç olarak, hemşirelik öğrencilerinin sınıf, üniversiteden önce yaşanan yer, kitap okuma sıklığı, hemşirelik alanında yapılan bilimsel çalışmalarını takip etme, sosyal etkinliklere katılma ve üniversiteden önceki okul başarı durumu değişkenleri ile EDE arasında ilişki bulunmuştur. Ülkemizde yapılan çalışmalarda öğrencilerin EDE'lerinin düşük ya da orta düzeyde olması beklentileri karşılamamaktadır.

Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme becerisini geliştirmesine yönelik sorgulama tabanlı öğrenme, vaka odaklı eğitim, etkileşimli grup çalışmaları, bilişsel davranışsal beceri eğitimleri, rol modelleme, bilgisayar destekli eğitim ve kavram haritası gibi öğretim stratejilerinin benimsenmesi, hemşirelik öğrencilerinde eleştirel düşünmeyi inceleyen bilimsel çalışmaların sayısının artırılması ve farklı eğitim kurumlarındaki öğrencilerin yer aldığı çalışmaların sayısının artırılması önerilebilir.

**Etik Komite Onayı:** Bu çalışma için etik komite onayı Muş Alparslan Üniversitesi'nden (Tarih: 28 Şubat 2018, No: 6) alınmıştır.

**Hakem Değerlendirmesi:** Dış bağımsız.

**Yazar Katkıları:** Fikir – Ö.T.; Denetleme – Ö.T., M.D.; Kaynaklar – Ö.T., A.G., A.K.; Veri Toplanması ve/veya İşlenmesi – A.G., A.K.; Analiz ve/veya Yorum – M.D., A.G.; Yazıyı Yazan – Ö.T.

**Çıkar Çatışması:** Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

**Finansal Destek:** Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

**Ethics Committee Approval:** Ethics committee approval was received for this study from the ethics committee of Muş Alparslan University (Date: February 28, 2018, Number: 6).

**Peer-review:** Externally peer-reviewed.

**Author Contributions:** Concept – Ö.T.; Supervision – Ö.T., M.D.; Resources – Ö.T., A.G., A.K.; Data Collection and/or Processing – A.G., A.K.; Analysis and/or Interpretation – M.D., A.G.; Writing Manuscript – Ö.T.

**Declaration of Interests:** The authors have no conflicts of interest to declare.

**Funding:** The authors declared that this study has received no financial support.

## KAYNAKLAR

1. Çıtak EA, Uysal G. Kavram Analizi: Eleştirel Düşünme. *J Educ Res Nurs*. 2012;9(3):3-9.
2. Dikmen YD, Usta YY. Hemşirelikte Eleştirel Düşünme. *SDÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 2013;4(1):31-38.
3. Profetto-McGrath J. The Relationship of Critical Thinking Skills and Critical Thinking Dispositions of Baccalaureate Nursing Students. *J Adv Nurs*. 2003;43(6):569-577. [Crossref]
4. Jones JH. Developing Critical Thinking in the Perioperative Environment. *AORN J*. 2010;91(2):248-256. [Crossref]
5. Öztürk N, Ulusoy H. Lisans ve Yüksek Lisans Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri ve Eleştirel Düşünmeyi Etkileyen

6. Faktörler. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*. 2008;1(1):15-25.
6. Papatthanasıou IV, Kleısiaris CF, Fradelos EC, Kakou K, Kourkouta L. Critical Thinking: The Development of an Essential Skill For Nursing Students. *Acta Inform Med*. 2014;22(4):283. [Crossref]
7. Greenwood J, Sullivan J, Spence K, McDonald M. Nursing Scripts and the Organizational Influences on Critical Thinking: Report of A Study of Neonatal Nurses' Clinical Reasoning. *J Adv Nurs*. 2000;31(5):1106-1114. [Crossref]
8. Özer N. Kritik Düşünme. *J Nursology*. 2002;5(2).
9. Kim S-A, Song Y, Sim H-S, Ahn E-K, Kim J-H. Mediating role of Critical Thinking Disposition in the Relationship Between Perceived Barriers to Research Use and Evidence-Based Practice. *Contemporary Nurse*. 2015;51(1):16-26. [Crossref]
10. Atay S, Ekim E, Gökkyaya S, Sağım E. Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri. *HUHEMFAD*. 2009;16(1):39-46.
11. Özdelikara A, Bingöl G, Görgen Ö. Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ve Bunu Etkileyen Faktörler. *Florence Nightingale J Nurs*. 2012;20(3):219-226.
12. Karadağılı F. Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Balıkesir Sağlık Bil Derg*. 2016;5(3):123-128.
13. Süt HK, Demir NG. Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilim Düzeyleri Üzerine Etkili Faktörlerin İncelenmesi. *BÜS-BİD*. 2016;1(2):58-76.
14. Kokdemir D. Belirsizlik Durumlarında Karar Verme ve Problem Çözme. (Unpublished doctoral dissertation) Ankara University Institute of Social Sciences, Ankara. 2003.
15. Zaybak A, Khorshid L. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeylerinin İncelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*. 2006;22(2):137-146.
16. Kantek F, Öztürk N, Gezer N, editors. Bir Sağlık Yüksekokulunda Öğrencilerin Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. International Conference on New Trends in Education and Their Implications; 2010:186-190.
17. Çelik S, Yılmaz F, Karataş F, Betül A, Karakaş NS. Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ve Etkileyen Faktörler. *Arch Health Sci Res*. 2015;2(1):74-85.
18. Karadağ M, Alparslan Ö, İşeri ÖP, Ebelik ve Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ve Öğrenme Stilllerinin İncelenmesi. *Cukurova Med J*. 2018;43(1):13-21. [Crossref]
19. Dirimeşe E, Dicle A. Hemşirelerin ve Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Değerlendirilmesi. *J Nursology*. 2012;15(2):89-98.
20. Kanbay Y, Aslan Ö, Işık E, Kılıç N. Hemşirelik Lisans Öğrencilerinin Problem Çözme ve Eleştirel Düşünme Becerileri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*. 2013;3(3):244-251.
21. Karakaş SA, Altun ÖŞ, İkinci M, Olçun Z, Taşkın M. Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri ve Kitap Okuma Alışkanlıkları Arasındaki İlişki. *J Nursology*. 2016;19(2):116-121.
22. Ip WY, Lee DT, Lee IF, Chau JP, Wootton YS, Chang AM. Disposition Towards Critical Thinking: A Study of Chinese Undergraduate Nursing Students. *J Adv Nurs*. 2000;32(1):84-90. [Crossref]
23. Kawashima A, Petrini MA. Study Of Critical Thinking Skills in Nursing Students and Nurses in Japan. *Nurse Education Today*. 2004;24(4):286-292. [Crossref]
24. Wangenstein S, Johansson IS, Björkström ME, Nordström G. Critical Thinking Dispositions Among Newly Graduated Nurses. *J Adv Nurs*. 2010;66(10):2170-2181. [Crossref]